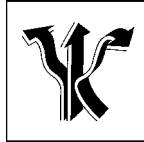

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ САМОСТІЙНОЇ
РОБОТИ СТУДЕНТІВ
з дисципліни
“ТЕОРІЯ СОЦІАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ”
(для спеціалістів, магістрів)**

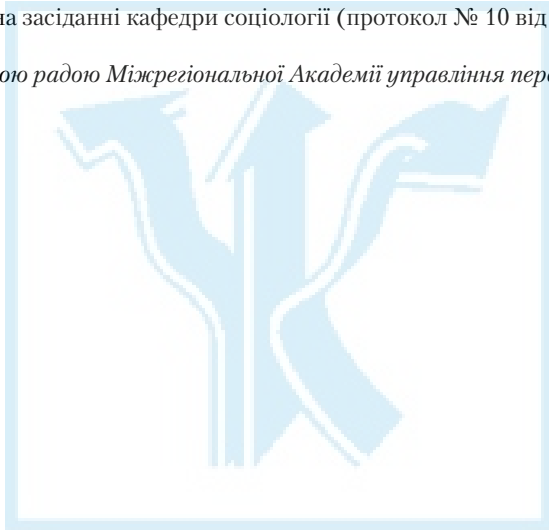
МАУП

Київ 2008

Підготовлено доцентом кафедри соціології *В. І. Вировим*

Затверджено на засіданні кафедри соціології (протокол № 10 від 05.06.07)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Вировий В. І. Методичні рекомендації щодо забезпечення самостійної роботи студентів з дисципліни “Теорія соціального управління” (для спеціалістів, магістрів). – К.: МАУП, 2008. – 28 с.

Методичні рекомендації містять пояснювальну записку, тематичний план дисципліни “Теорія соціального управління”, методичне забезпечення самостійної роботи, запитання та завдання для самоконтролю знань, план семінарських занять, теми рефератів, питання для самоконтролю, а також список літератури.

© Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2008

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Багатолітній практичний досвід стверджує, що знання здобуті в самостійній творчій діяльності є найбільш глибокими та міцними. Тому вища школа повинна дати не тільки певну суму знань, але й забезпечити високий рівень культурного розвитку майбутнього спеціаліста, самостійність мислення, формувати вміння постійно поповнювати свої знання, навчити молодих людей самостійно вчитися.

У навчальному процесі самостійна робота студентів (СРС) виконує різноманітні взаємопов'язані функції. Найважливіші з них: пізнавальна, навчальна та виховна. Їх органічний зв'язок і взаємозумовленість реалізуються в навчальній діяльності, спрямованій на формування творчої особи.

Мета вивчення курсу “Теорія соціального управління” полягає у наданні допомоги студентам, допомагає з'ясувати зв'язок цього курсу з такими, наприклад, курсами, як “Соціологія управління”, “Соціологія менеджменту та організації”, “Менеджмент”, “Маркетинг”, “Право” та ін.

Цей курс також допомагає студентам опанувати діалектику аналізу соціального управління та сформувати у студентів навички професійної діяльності у сфері управління в обсязі кваліфікаційних вимог до фахівця.

Основні завдання курсу:

- дати студентам цілісне уявлення про специфіку знань теорії соціального управління;
- допомогти студентам орієнтуватися в різноманітних сучасних управлінських теоріях та соціальних концепціях;
- допомогти майбутнім спеціалістам засвоїти методологічні основи оцінювання ефективності соціального управління;
- сприяти засвоєнню знань про роль, місце і теоретичні основи управлінської діяльності керівника організації;
- надати допомогу студентам у засвоєнні сутності та специфіки управління в державній, матеріальній і духовній сферах;
- сформувати у студентів вміння оцінювати ефективність соціального управління в організації.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
дисципліни
“ТЕОРІЯ СОЦІАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ”

№ пор.	Назва змістового модуля і теми	Кількість годин		
		Лек-ції	Сем. зан.	Сам. роб.
	Змістовий модуль I. Теоретичні основи соціального управління			
1	Основні поняття та категорії теорії соціального управління	4		2
2	Історія розвитку теорії соціального управління	8	8	4
3	Закони і принципи соціального управління	4	4	4
4	Система соціального управління	4	4	4
5	Людина як суб'єкт і об'єкт соціального управління	4	4	4
	Змістовий модуль II. Методологічні основи соціального управління			
6	Методологічні основи оцінювання ефективності управління	4	4	4
7	Адміністративно-державне управління	4	4	4
8	Управління матеріальним виробництвом	4		4
9	Управління духовним виробництвом	4		2
10	Менеджер у системах соціального управління	4		4
Разом годин: 108				

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Змістовий модуль I. Теоретичні основи соціального управління

Тема 1. Основні поняття та категорії теорії соціального управління

Вивчення цієї теми передбачає усвідомлення сутності ролі соціального управління у суспільному житті.

Для усвідомлення теми необхідно знати та розуміти сутність термінів “соціальне управління”, “предмет”, “об'єкт”, “структура” в їх широкому та вузькому значенні.

Особливу увагу при вивченні теми слід звернути на розкриття сутності поняття “соціальне управління”. Розглядаючи це поняття, необхідно з’ясувати, яку роль відіграють потреби у розкритті сутності соціального управління. Аналізуючи сутність потреб, треба звернути увагу на те, що вони є основою спонукання людської діяльності і поведінки, та зумовлені об’єктивними вимогами. Зауважимо і на класифікацію потреб та їх значення у системі соціального управління. Студенти повинні усвідомити, що основними видами потреб є:

- біогенні;
- психогенні;
- соціогенні.

З’ясувавши сутність потреб, студентам треба розглянути сутність поняття “соціальна система” та “система” взагалі. У зв’язку з цим звертаємо увагу на спільність розуміння цих понять. Після чого розглядаємо сутність поняття “соціальна система”, звертаючи увагу на те, що це поняття тісно пов’язане з видами діяльності людей. З огляду на те, що людська діяльність багатогранна, то у наближено соціальну систему можна умовно розділити на три види:

- соціально-політична система;
- соціально-культурна система;
- соціально-економічна система.

Студенти зосереджуються на розкритті сутності кожної з вищезазначених систем та їх місці у соціальній системі.

Студентам необхідно зосередитися на розумінні сутності понять “об’єкт соціального управління” і “суб’єкт соціального управління” та їх значення у розкритті сутності соціального управління.

При вивченні теми необхідно звернути увагу на те, що соціальне управління має циклічний характер і включає такі стадії:

- соціальне прогнозування;
- соціальне проектування;
- соціальне планування;
- соціальне регулювання.

Курс “Теорія соціального управління” є комплексною системою знань, яка охоплює різні напрями знань:

- методологічні основи соціального управління;
- вчення про систему соціального управління;
- вчення про механізм і методику соціального управління як сукупність засобів та важеля впливу;

- вчення про процес соціального впливу, його властивостей та динаміки;
- вчення про якість та ефективність соціального управління.

Спираючись на таке трактування сутності теорії соціального управління, студенти мають чітко уявляти і характеризувати предмет соціального управління.

Питання і завдання для самоконтролю знань

1. Дайте визначення поняттю “соціальне управління”.
2. Вкажіть основні види потреб, розкрийте їх зміст:

Потреби	Зміст потреб

3. Назвіть три стадії соціального управління.
4. Що собою являє соціальна система?
5. Розкрийте сутність понять “об’єкт соціального управління” і “суб’єкт соціального управління”.
6. Які напрями знань охоплює теорія соціального управління?
7. Охарактеризуйте предмет соціального управління.

Література [6; 11; 12; 14; 15; 29]

Тема 2. Історія розвитку теорії соціального управління

Вивчення теми розпочинаємо із з’ясування соціально-філософських поглядів Платона та Аристотеля. Вивчаючи сутність соціальної філософії Платона, студенти знайомляться з його вченням про форму держави, ідеальну державу, про сутність добродії у державі, про принципи підтримки соціального порядку. Розглядаючи філософську спадщину Аристотеля, зосереджуємося на розкритті сутності питань: про душу, яка є організуючою формою, про добродію, справедливість, ідеал, про сутність держави, її структуру та форми, про сутність соціального безладдя.

Далі студенти знайомляться із поглядами на суспільство мислителів Н. Макіавеллі, Т. Гоббса, А. де Сен-Симона.

Розглядаючи філософію соціального управління Н. Макіавеллі, студентам необхідно звернути увагу на сутність його вчення про апологію політичної аномії. Вивчаючи погляди Т. Гоббса на суспільство,

студенти звертають увагу на такі вчення, як сутність держави та природа влади, принципи соціального гуртожитку, боротьба суспільства та держави із загрозою саморуйнування.

При розгляді філософської теорії А. де Сен-Симона треба звернути увагу на розкриття сутності ідеї раціональної організації соціальної системи.

Вчення Г. Гегеля про громадянське суспільство та державу, свободу, структуру соціальної нормативності, — об'єкт пильної уваги студентів.

Центральним питанням теми є питання створення теорії соціально-го управління, процес формування якої розпочався у ХІХ столітті.

Значний внесок у розробці даної теорії зробили вчення Е. Мейо, М. Вебера, П. Сорокіна, А. Маслоу, Т. Парсонса, Ф. Тейлора, С. М. Булгакова та ін.

Розглядаючи вчення М. Вебера, слід звернути увагу на такі положення, як раціональне та ірраціональне у соціальній поведінці та мотивації, типи соціальних дій, соціальна нормативність і типи панування, місце релігії та роль влади у суспільному житті.

Доктрини “людських відносин” Е. Мейо, принципи, що сприяли створенню соціальної філософії менеджменту.

Соціальна спадщина П. Сорокіна; сутність історичної соціодинаміки цивілізацій; соціокультурні обґрунтування нормативної регуляції.

Сутність вчення Т. Парсонса, його теорія дій та соціальної системи. Теорія потреб А. Маслоу, зміст класифікації потреб та їх вплив на поведінку людей, потрапляють під пильну увагу СРС.

Під час вивчення теми можна також ознайомитись із концепціями Ф. Тейлора, С. М. Булгакова, А. А. Богданова, П. М. Керженцева та ін.

Питання і завдання для самоконтролю знань

1. Розкрийте сутність держави Платона.
2. Чим розуміння держави у Аристотеля відрізняється від трактування цього питання Платоном?
3. У чому полягає сутність філософії соціального управління Н. Макіавеллі?
4. Як трактував Т. Гоббс питання сутності держави та природу влади.

5. Як Т. Гоббс розглядав принципи соціального гуртожитку та боротьбу суспільства і держави із загрозою саморуйнування?
6. У чому полягає ідея раціональної організації соціальної системи А. де Сен-Симона?
7. Що являє собою теорія громадянського суспільства Г. Гегеля?
8. Як розглядав М. Вебер прояв раціонального та ірраціонального у соціальній поведінці і мотивації людини?
9. Розкрийте сутність соціальної нормативності та типів панування М. Вебера.
10. Яке місце займає доктрина “людських відносин” Е. Мейо у теорії соціального управління?
11. У чому полягає сутність історичної соціодинаміки цивілізацій П. Сорокіна?
12. Якою постає теорія дій та соціальної системи Т. Парсонса?
13. Як А. Маслоу розглядав вплив потреб на поведінку людей?
14. Які ідеї дослідників XIX–XX ст. стали основою теорії соціального управління?

Література [4–6; 11; 12; 14; 15; 17; 23; 29]

Тема 3. Закони і принципи соціального управління

Студенти звертають увагу на те, що з наукового погляду управління — це спрямована координація й організація об’єкта управління.

Студенти мають з’ясувати сутність та особливості поняття законів соціального управління, зокрема на роль соціальних і економічних законів у процесі соціального управління.

Наступне питання — це конкретизація змісту законів соціального управління:

- закону відповідності організаційної й національної культури;
- закону відповідності соціальних ролей і соціальних функцій;
- закону доцільного відбору й періодичного “прополовання” елітних груп;
- закону ціннісно-ситуативного управління;
- закону єдності системи соціального управління;
- закону необхідності пропорційності керованої й керуючої підсистем;
- закону змінного домінування різних складових і систем соціального управління;

- закону оптимального порівняння централізації й децентралізації управління;
- закону участі населення в соціальному управлінні, підвищенні його ефективності і відповідальності.

Після засвоєння сутності законів соціального управління студенти розглядають принципи управління, перш за все, усвідомлюють сутність поняття “принцип управління”.

При розгляді змісту принципів управління студенти звертають увагу на їх класифікацію:

- суспільно-політичні принципи управління;
- організаційно-структурні принципи управління;
- організаційно-функціональні принципи управління.

Розглядаючи вище вказані принципи управління, студенту необхідно звернути увагу на те, що всі вони взаємопов’язані й зумовлюють одне одного.

Питання і завдання для самоконтролю знань

1. Охарактеризуйте сутність соціальних і економічних законів.
2. Дайте загальну характеристику законам соціального управління.
3. На які три групи поділяють принципи управління та в чому їх сутність?

Література [6; 11; 12; 14; 15]

Тема 4. Система соціального управління

Вивчаючи тему, студентам слід з’ясувати сутність понять “система” та “система управління”, після цього акцентуємо увагу на механізм соціального управління як складової системи соціального управління.

Студентам треба зосередитись на розумінні таких фундаментальних ланок, як цілі, функції, загальні принципи і методи.

Аналізуючи значення мети у механізмі соціального управління, необхідно звернути увагу на те, що формування та вибір мети є початковим пунктом управління. І обґрунтовується це тим, що вплив суб’єкта управління на об’єкт відбувається насамперед шляхом визначення мети діяльності.

З огляду на це студенти звертають увагу на те, що соціальне управління втілюється через систему цілей:

- перспективних і поточних;
- організаційно-технічних і соціально-економічних;
- господарчих;

- галузевих;
- регіональних.

Вивчаючи питання пов'язаного з розкриттям сутності мети, необхідно з'ясувати відмінність розуміння мети соціальних систем і мети управління.

Важливо також зосередитись на розумінні об'єкта управління та його видів: виробничі, структурні, функціональні. Крім того, слід звернути увагу на роль формування об'єктів управління таких факторів, як економічні, організаційні, соціальні і техніко-технологічні.

Розглядаючи функції соціального управління, необхідно не лише розкрити зміст, але й з'ясувати їх роль у суспільному житті. У зв'язку з цим, слід звернути увагу на те, що у процесі соціального управління об'єктивно присутні основні та конкретні функції.

До основних функцій належать:

- планування;
- організація;
- регулювання;
- стимулювання;
- контроль.

Стосовно конкретних функцій, то їм властиві ті чи інші конкретні елементи соціальної системи, відображення їх специфіки.

Розглянувши функції соціального управління, студентам, необхідно звернути увагу на вимоги, що висувуються до аналізу управлінським функціям.

Серед принципів управління студенти аналізують наступні принципи:

- науковості;
- законності;
- гласності;
- гуманізму;
- розподілу влади;
- системності;
- планування;
- конкретності.

До спеціальних принципів управління належать:

- ієрархічності;
- норми керованості;
- головної ланки;
- відповідальності;
- поєднання єдиноначальності та колегіальності;

• раціонального співвідношення цілей та способів їх досягнення.
Ефективність управління системами, органами, підприємствами значною мірою визначається правильним вибором методів, які використовуються в його процесі.

Розглянувши сутність функцій управління, студентам слід перейти до з'ясування уявлення методів управління.

Перш за все, студентам слід з'ясувати сутність поняття “метод”, та структуру методів. Далі необхідно розглянути сутність класифікації таких методів як методи впливу (методи управління) і методи вироблення управляючих впливів (методи праці). Крім того, звертаємо увагу на фактори, що впливають на застосування методів і їх удосконалення.

Питання і завдання для самоконтролю знань

1. Розкрийте сутність понять “система” та “система управління”.
2. Що собою являє механізм соціального управління?
3. Назвіть основні функції системи соціального управління та розкрийте їх сутність.
4. Проаналізуйте сутність принципів управління.
5. Що таке “метод”, та яка структура методів?

Література [4; 11; 12; 14; 15; 22; 29]

Тема 5. Людина як суб'єкт і об'єкт соціального управління

Вивчення теми розпочинаємо із з'ясування таких понять, як “людина”, “індивід”, “індивідуальність”, “особистість”.

Наступним кроком має стати вивчення особистості суб'єкта і об'єкта соціальних відносин. У цьому зв'язку доцільно звернути увагу на сутність проблем, пов'язаних з особистістю і суб'єкта і об'єкта. При цьому вивчаються три основні групи проблем:

- 1) особистість як соціальна система;
- 2) особистість як суб'єкт соціальних відносин;
- 3) особистість як об'єкт соціальних відносин.

Далі необхідно розглянути розуміння людини як біосоціальної і духовної самоврядної системи, ознайомитися із теорією особистості суб'єкта і об'єкта діяльності та спілкування.

Особливу увагу необхідно звернути на марксистську теорію особистості, ролеву теорію особистості Ч. Кулі, Дж. Міда, Р. Дарендорфа, Р. Мітона, Т. Парсонса та ін.

Розглядаючи особистість як суб'єкт соціальних відносин слід зосередити увагу на психофізичних властивостях індивіда та на загаль-

них і специфічних соціальних умов, а також засвоєння соціальних ролей, мотивів вибіркового діяльно-предметного відношення до оточуючого світу системою диспозицій.

Вивчаючи особистість як об'єкт соціальних відносин, необхідно звернути увагу на те, що собою являє особистість з точки зору мікросередовища. Треба звернути увагу на такі моменти: об'єктивні соціальні функції, стать, вік як стадія життєвого циклу, характер, зміст та умови праці, умови побуту. Що стосується макросередовища, то зважуємо на розуміння виробничих відносин, що собою являє соціальна структура та суспільний розподіл праці, а також на те, як впливають на особистість соціальні та ідеологічні відносини, державна культура, традиції, звички. А також потрібно з'ясувати значення соціальних інститутів на формування особистості.

Аналізуючи сутність особистості як суб'єкт і об'єкт соціальних відносин, необхідно з'ясувати роль потреб та інтересів у суспільному житті.

Питання і завдання для самоконтролю знань

1. Схарактеризуйте сутність понять “людина”, “індивід”, “індивідуальність”, “особистість”.
2. Дайте загальну характеристику марксистській теорії особистості.
3. У чому полягає сутність ролевої теорії особистості Ч. Кулі та Р. Дарендорфа?
4. Розкрийте сутність ролевої особистості Р. Мінтона та Г. Парсонса.
5. Яку роль відіграє мікросередовище для людини як суб'єкта соціального управління?
6. Дайте характеристику макросередовищу як об'єкту соціального управління.
7. Що собою являє структура соціальних відносин та їх роль у формуванні особистості?

Література [12; 14; 15; 22; 25; 29; 34]

Змістовий модуль II. Методологічні основи соціального управління

Тема 6. Методологічні основи оцінювання ефективності управління

Вивчення теми розпочніть із з'ясування понять “ефективність”, “ефективність управління”.

Наступним кроком має стати засвоєння студентами зв'язку поняття ефективність управління зі ступенем реалізації потенційних можливостей керованої організації та цілі оцінювання ефективності управління.

Далі проаналізуйте сутність принципів оцінювання ефективності управління та принципу системного підходу.

Розглядаючи показники ефективності управління, студентам слід звернути увагу на показники системи управління, внутрішньої ефективності, зовнішньої ефективності.

Вивчаючи тему, студентам потрібно звернути увагу на сутність критеріїв оцінювання ефективності управління та методів оцінювання ефективності управління.

Питання і завдання для самоконтролю знань

1. Розкрийте сутність понять “ефективність” та “ефективне управління”.
2. Схарактеризуйте сутність принципів оцінювання ефективності управління та принцип системного підходу.
3. Дайте характеристику показникам системи управління та показникам внутрішньої та зовнішньої ефективності.
4. У чому полягає сутність критеріїв оцінювання ефективності управління?

Література [1; 9; 11; 12; 14; 15; 29]

Тема 7. Адміністративно-державне управління

Починаючи вивчення теми, студенти спочатку мають засвоїти сутність понять “держава”, “адміністрація”, “влада”, “органи влади”, “громадянське суспільство”, “соціальні процеси”.

Розглядаючи зміст держави, варто звернути увагу на основні підходи до його розуміння.

По-перше, можна розглянути державу як організацію великої суспільної групи. В цьому разі поняття “держава” буде тотожне поняттю “країна”, “нація”, “суспільство”, “вітчизна”, “батьківщина”.

По-друге, можна розуміти державу як систему зв'язків та взаємовідносин у середині суспільства при всій багатоманітності форм та структур влади. І тоді поняття “державна” буде ототожнюватися з “системою установ”, “урядом”, “апаратом влади”.

По-третє, поняття “держави” можна вважати як сукупність юридичних норм і правил, які регулюються органами влади. Це більш вузький підхід.

Далі слід перейти до розгляду специфіки державного управління та типології держави: за формою правління, за формою державного устрою, за діючим політичним режимом.

Після того як з'ясуємо специфіку державного управління та типології, перейдемо до розгляду природи і структури об'єктивних умов раціональності й ефективності державного управління.

Говорячи про органи влади і управління людськими ресурсами, необхідно зауважити на сутність та структуру і центральних органів влади і управління, та місцевих органів.

Студенти мають засвоїти систему органів державного управління людськими ресурсами та цілі, які вони ставлять перед собою. Питання сутності регіональних та галузевих органів управління людськими ресурсами, потребує особливої уваги.

У цьому зв'язку необхідно звернути увагу на роль соціальної політики в управлінні людськими ресурсами.

Студенти мають зосередитись на розумінні сутності громадянського суспільства. Необхідно розглянути історичний розвиток цього поняття (Т. Гоббс, Дж. Локк, Ж.-Ж. Руссо, Ш. Л. Монтеск'є, Г. Гегель та ін.). Після цього слід розглянути можливість здійснення управління людськими ресурсами у громадянському суспільстві.

Питання і завдання для самоконтролю знань

1. Розкрийте сутність понять “влада”, “органи влади”, “державна”, “соціальні процеси”.
2. У чому полягає сутність природи і структури об'єктивних умов раціональності й ефективності державного управління?
3. Схарактеризуйте сутність та структуру управління як центральних так і місцевих органів.
4. Як впливає соціальна політика на управління людськими ресурсами?

Література [2; 7; 9; 11; 12; 24; 28; 29]

Тема 8. Управління матеріальним виробництвом

Вивчаючи цю тему, студенти мають з'ясувати сутність понять “виробництво”, “матеріальне виробництво”, “спосіб виробництва”, “продуктивні сили”, “виробничі відносини”.

Далі слід з'ясувати сутність і зміст поняття “менеджмент”, його цілі та завдання. Крім того, необхідно звернути увагу на сутність характерних рис і стадій розвитку менеджменту.

Розглядаючи сутність і зміст поняття “підприємство”, студенти засвоюють, що підприємництво базується на трьох необхідних елементах:

- організаційна дія;
- ініціювання змін;
- грошовий прибуток як ціль і критерій успіху.

Студентам необхідно звернути увагу на соціальний портрет підприємця, на мотиви і цінності підприємництва, моделі підприємницької поведінки.

З'ясовуємо сутність господарських організацій та їх основні типи.

Значну увагу необхідно звернути на роль стратегічного плану як основи антикризового управління матеріальним виробництвом у ринкових умовах. У зв'язку з цим, студенти мають з'ясувати значення використання комплексу механізмів управління організацією в процесі матеріального виробництва: економічного, мотиваційного, організаційного, правового, політичного.

Питання і завдання для самоконтролю знань

1. Розкрийте сутність понять “виробництво”, “матеріальне виробництво”, “спосіб виробництва”, “продуктивні сили”, “виробничі відносини”.
2. Що являє собою поняття “підприємництво”, з яких трьох елементів воно складається?
3. Дайте характеристику соціальному портрету підприємця.
4. Що собою являють господарські організації і їх основні типи?

Література [3; 6; 10; 11; 12; 18; 20; 21; 26; 27; 30; 31]

Тема 9. Управління духовним виробництвом

Вивчаючи тему, студенти мають з'ясувати сутність категорій духовність, духовність людини і суспільства, духовна діяльність, духовне життя, духовні потреби, духовні цінності.

Особливу увагу слід звернути на сутність розуміння поняття “духовне виробництво”.

З'ясуємо питання духовного виробництва як особливої форми соціальної діяльності, а також розкриваємо зв'язок духовного виробництва з різними сферами життєдіяльності суспільства.

Крім того, студенти повинні з'ясувати роль соціальних цінностей та ціннісних орієнтацій у регулюванні людських відносин у сфері духовної діяльності.

Далі необхідно з'ясувати роль нормативної свідомості у формуванні людських цінностей (соціальна справедливість, людська гідність, рівність, громадський обов'язок, добро, моральність і т. ін.).

Розглядаючи ціннісні орієнтації, треба звернути увагу на те, що вони пов'язані із соціальними цінностями, які розглядає особистість, на їх основі формуються цілі (особистості, соціальної групи, соціальної спільності). Тому ціннісні орієнтації є продуктом соціалізації і важливим засобом регуляції поведінки і діяльності людей.

Визначаємо, який вплив здійснює духовне виробництво на управління в духовній і матеріальній сферах. Крім того, слід усвідомити зв'язок між матеріальним і духовним виробництвом. З'ясуємо роль духовної культури в рамках духовної діяльності і сфері матеріального виробництва.

Питання і завдання для самоконтролю знань

1. Схарактеризуйте категорії духовності, духовної діяльності, духовного життя, духовних цінностей.
2. Що собою являє духовність людини?
3. У чому полягає сутність поняття “духовне виробництво”?
4. Яку роль відіграють поняття “соціальні цінності” та “ціннісні орієнтації” у формуванні духовності людини?
5. Схарактеризуйте вплив духовного виробництва на управління в державній і матеріальній сферах.

Література [11; 12; 19; 22; 28; 29; 30]

Тема 10. Менеджер у системах соціального управління

Починаючи вивчення теми, студенти звертають увагу на розвиток наукових теорій управління. У зв'язку з цим слід з'ясувати сутність поглядів Ф. Тейлора, Г. Форда, Е. Мейо, “нової філософії управління”, теорії Х та теорії У Д. Мак Грегора, концепції “управління людськими ресурсами”.

Студенти мають з'ясувати сутність поняття “менеджер”. Крім того, необхідно звернути увагу на особисті якості менеджера, сутність яких розкривається у трьох основних моделях прийняття рішень:

- класична модель;
- поведінкова модель;
- ірраціональна модель.

Зосереджуємо увагу на розкритті змісту управлінських функцій менеджера.

Зауважуємо, що виконання управлінських функцій залежить від місця менеджера у системі управління організацією, тому виділяють керівників трьох рівнів: вищого, середнього та нижчого.

Крім того, необхідно з'ясувати сутність соціально-психологічного портрета менеджера та моделі підприємницької поведінки.

Вивчаючи тему, студенти мають засвоїти значимість підготовки і навчання менеджерів у сучасних умовах розвитку нашого суспільства.

Питання і завдання для самоконтролю знань

1. Схарактеризуйте поняття “менеджер”.
2. Назвіть наукові теорії управління дайте їм загальну характеристику.
3. Основні функції менеджера у системі управління.
4. Чому, на Вашу думку, в сучасних умовах зростає роль підготовки та навчання менеджерів?

Література [8; 10; 18; 21; 27; 29; 31; 32]

План семінарських занять

Тема 1. Історія розвитку теорії соціального управління

1. Соціально-філософські погляди Платона та Аристотеля на сутність суспільних відносин.
2. Філософія соціального управління Н. Макіавеллі та А. де Сен-Симона.
3. Г. Гегель про громадянське суспільство, державу та свободу.
4. Особливості формування теорії соціального управління XIX–XX ст.

Література [4–6; 11; 12; 14; 15; 17; 23; 29]

Тема 2. Закони і принципи соціального управління

1. Роль соціальних законів у процесі соціального управління.
2. Економічні закони та їх роль у процесі соціального управління.
3. Поняття “принцип управління”. Класифікація принципів управління та їх сутність.

Література [6; 11;12; 14; 15]

Тема 3. Система соціального управління

1. Поняття “система” та “система управління”.
2. Механізм соціального управління та сутність його фундаментальних ланок.
3. Функції соціального управління та їх роль у суспільному житті.
4. Поняття “метод”. Структура методів. Класифікація методів та їх сутність.

Література [4; 11; 12; 14; 15; 22; 29]

Тема 4. Людина як суб’єкт і об’єкт соціального управління

1. Методологічне значення понять “людина”, “індивід”, “індивідуальність”, “особистість”.
2. Людина як суб’єкт та об’єкт соціальних відносин.
3. Теорія особистості в марксистській та немарксистській соціології.

Література [12; 14; 15; 22; 25; 29; 34]

Тема 5. Методологічні основи оцінювання ефективності управління

1. Поняття “ефективність”, “ефективність управління” та їх значення у соціальному управлінні.
2. Сутність принципів оцінювання ефективності управління та принципу системного підходу.
3. Показники ефективності управління та їх роль в управлінні суспільством.

Література [1; 9; 11; 12; 14; 15; 29]

Тема 6. Адміністративно-державне управління

1. Специфіка та типологія державного управління.
2. Природа і структура об’єктивних умов раціональності й ефективності державного управління.

3. Система органів державного управління людськими ресурсами.
4. Сутність регіональних та галузевих органів управління людськими ресурсами.

Література [2; 7; 9; 11; 12; 24; 28; 29]

Тема 7. Управління матеріальним виробництвом

1. Методологічне значення понять “виробництво”, “матеріальне виробництво”, “спосіб виробництва”, “продуктивні сили”, “виробничі відносини”.
2. Соціальний портрет підприємця.
3. Господарські організації та їх основні типи.
4. Стратегічний план та його роль у антикризовому управлінні матеріальним виробництвом.

Література [3; 6; 10–12; 18; 20; 21; 26; 27; 30; 31]

ТЕМИ РЕФЕРАТІВ

1. Соціальне управління та його роль у суспільному житті.
2. Потреби та їх роль у соціальному управлінні.
3. Об'єкт та суб'єкт соціального управління.
4. Соціально-політична система та її роль у соціальному управлінні.
5. Вплив соціально-економічної системи на соціальне управління.
6. Сутність основних стадій соціального управління.
7. Методологічні основи соціального управління.
8. Вчення Платона про суспільство.
9. Вчення про суспільство у філософській спадщині Аристотеля.
10. Сутність концепції “апологія політичної аномії” Н. Макіавеллі.
11. Концепції “суспільного договору” і “природного права” в історії філософської думки (Т. Гоббс, Ж.-Ж. Руссо).
12. Погляди Г. Гегеля на громадянське суспільство та державу.
13. М. Вебер про сутність раціонального і ірраціонального у соціальній поведінці.
14. П. Сорокін про сутність історичної соціодинаміки цивілізації.
15. Сутність вчення Т. Парсонса теорії дій та соціальної системи.
16. Теорія управління Ф. Тейлора.
17. Концепція стадіальної типології соціальних систем У. Росту.
18. Закони соціального управління та їх місце у суспільному розвитку.

19. Основні принципи управління: поняття, сутність.
20. Механізм соціального управління.
21. Основні функції системи соціального управління.
22. Методи та системи соціального управління їх структура.
23. Особистість як біологічна і духовна самоврядована система.
24. Взаємозв'язок ролевої теорії особистості та соціального управління (Ч. Кулі, Р. Дарендорф, Т. Парсонс).
25. Особистість як об'єкт соціальних відносин.
26. Особистість як суб'єкт соціальних відносин.
27. Методологічні основи оцінювання ефективності управління.
28. Специфіка державного управління.
29. Органи влади і управління людськими ресурсами.
30. Управління людськими ресурсами в умовах громадянського суспільства.
31. Підприємництво: суб'єкти, цінності.
32. Господарські організації та їх основні типи.
33. Матеріальне виробництво: поняття, судження.
34. Духовне виробництво як особлива форма соціальної діяльності.
35. Ціннісні орієнтації — продукт соціалізації особистості.
36. Взаємозв'язок матеріального і духовного виробництва.
37. Концепція “управління людськими ресурсами” та її вплив на соціальне управління.
38. “Нова філософія управління” та сучасність.
39. Основні моделі прийняття рішень менеджера.
40. Моделі підприємницької поведінки в сучасних умовах.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Сутність понять: “теорія”, “предмет”, “об'єкт”, “структура”, “система”.
2. Сутність поняття “соціальне управління”.
3. Потреби, їх класифікація та роль у соціальному управлінні.
4. Поняття “соціальна система” та її види.
5. Значення поняття “об'єкт соціального управління” у розкритті сутності соціального управління.
6. Поняття “суб'єкт соціального управління” та його місце у визначенні сутності соціального управління.
7. Соціальне прогнозування та соціальне проектування як одна із стадій соціального управління.

8. Роль соціального планування та соціального регулювання у процесі соціального управління.
9. Розкрийте сутність напрямів знань, які сприяли розвитку теорії соціального управління.
10. Платон про державу та принципи підтримки соціального порядку.
11. Аристотель про добродію, справедливість та ідеал.
12. Погляди Аристотеля на сутність держави та соціального безладдя.
13. Н. Макіавеллі про апологію політичної аномії.
14. Ідеї раціональної організації соціальної системи А. де Сен-Симона.
15. Вчення Г. Гегеля про громадянське суспільство, державу та свободу.
16. Теорія “людських відносин” Е. Мейо.
17. М. Вебер про місце релігії та ролі влади у суспільному житті.
18. Вчення М. Вебера про соціальну нормативність та типи панування.
19. Вчення П. Сорокіна про соціокультурну нормативну регуляцію.
20. Теорія дій та соціальна система Т. Парсонса.
21. А. Маслоу про теорію потреб та їх вплив на поведінку людей.
22. Поняття “закон”. Соціальні і економічні закони.
23. Закони соціального управління.
24. Класифікація принципів управління та їх сутність.
25. Розкрийте сутність понять “система” та “система управління”.
26. Цілі, функції, загальні принципи та методи — фундаментальні ланки механізму соціального управління.
27. Взаємозв’язок соціального управління та систем цілей.
28. Об’єкт управління та його види.
29. Роль факторів у формуванні об’єктів управління.
30. Функції планування та організації соціального управління та їх роль у суспільному житті.
31. Вплив функцій регулювання, стимулювання, контролю соціального управління на розвиток суспільства.
32. Сутність принципів управління.
33. Поняття “метод” та структура методів.
34. Людина як суб’єкт соціального управління.
35. Людина як об’єкт соціального управління.

36. Методологічне значення понять “людина”, “індивід”, “індивідуальність”, “особистість”.
37. Ролева теорія особистості Ч. Кулі.
38. Марксистська теорія особистості та її значення у соціальному управлінні.
39. Концепція соціального “Я” Дж. Міда.
40. Концепція соціального конфлікту Р. Дарендорфа.
41. Теорія дій Т. Парсонса та її вплив на розвиток теорії соціального управління.
42. Співвідношення понять “ефективність” та “ефективність управління”.
43. Зміст принципів оцінювання ефективності управління.
44. Принцип системного підходу та його роль у соціальному управлінні.
45. Показники ефективності управління та їх роль у розвитку суспільства.
46. Основні підходи до розуміння поняття “держава”.
47. Зміст понять “адміністрація”, “влада”, “органи влади”.
48. Громадянське суспільство як об’єкт державного управління.
49. Специфіка державного управління та типології держави.
50. Природа і структура об’єктивних умов раціональностей та ефективності державного управління.
51. Центральні органи влади і управління їх сутність та структура.
52. Місцеві органи влади і управління їх сутність та структура.
53. Сутність регіональних та галузевих органів управління людськими ресурсами.
54. Роль соціальної політики в управлінні людськими ресурсами.
55. Методологічне значення понять “виробництво”, “матеріальне виробництво”, “спосіб виробництва”, “продуктивні сили”, “виробничі відносини” для соціального управління.
56. Поняття “менеджмент”, його цілі та завдання.
57. Особливості менеджменту в Україні на сучасному етапі.
58. Поняття “підприємництво” та його основні елементи.
59. Соціальний портрет підприємця.
60. Мотиви і цінності підприємництва.
61. Моделі підприємницької поведінки.
62. Господарські організації та їх основні типи.
63. Роль стратегічного плану в умовах ринкових відносин.
64. Сутність категорій “духовність”, “духовність людини”, “духовність суспільства”, “духовна діяльність”.

65. Категорії “духовне життя”, “духовні потреби”, “духовні цінності” та їх роль у соціальному управлінні.
66. Духовне виробництво як особлива форма соціальної діяльності.
67. Роль соціальних цінностей та ціннісних орієнтацій у регулюванні людських відносин.
68. Соціальна справедливість та її роль в управлінні людських відносин.
69. Моральні цінності як регулятори поведінки людей.
70. Вплив духовного виробництва на управління в духовній та матеріальній сферах.
71. Духовні якості людини як ключові в системі управління.
72. Духовна культура як об’єкт духовного виробництва.
73. Концепція принципу розумного егоїзму Ф. Тейлора.
74. Теорія Х та У Д. Мак Грегора.
75. Концепція “управлінських ресурсів”.
76. Класична модель прийняття рішень менеджером.
77. Поведінкова модель прийняття рішень менеджером.
78. Ірраціональна модель прийняття рішень менеджером.
79. Управлінські функції менеджера.
80. Вимоги до менеджера та компоненти професійної майстерності.
81. “Нова філософія управління” та сучасність.
82. Економічні, організаційно-адміністративні методи соціального управління.
83. Сутність та види аналізу й оцінювання ефективності управління.
84. Соціальний контроль за управлінською діяльністю.
85. Типи та види управлінських рішень.
86. Сутність управлінських відносин.
87. Види і рівні управлінських відносин.
88. Місце та роль управлінських відносин у системі суспільних відносин.
89. Поняття антикризового управління. Сутність, особливості управління фірмою у кризовому стані.
90. Формування управлінської культури у ХІ ст.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО НАПИСАННЯ РЕФЕРАТУ

Треба зазначити, що написання реферату — справа складна і вимагає затрат часу. Тому студентам теми рефератів слід запропонувати завчасно.

Процес написання реферату здійснюється поетапно. На першому етапі необхідно опрацювати матеріал вибраної теми. На другому етапі студенти добирають літературу, ґрунтовно вивчають і конспектують її, записують власні міркування.

Зібраний матеріал систематизують, складають план реферату (не більше трьох питань).

На третьому етапі необхідно розподілити матеріал за розділами плану; якщо необхідно — провести додаткову роботу із доббором матеріалу у логічній послідовності та зробити висновки.

При оцінюванні реферату береться до уваги його науковий рівень, вміння виділяти актуальні аспекти тем, новизна рішень і висновків. Обсяг реферату — 20–24 аркушів.

Зразок оформлення першої сторінки реферату

Зміст

Вступ	с
1	с
2	с
3	с
Висновки	с
Список літератури	с

Зразок оформлення титульного аркуша реферату

Міжрегіональна Академія управління персоналом

Кафедра соціології

Реферат
з курсу “Теорія соціального управління”

Тема: _____

(назва теми)

Виконав(ла) студент(ка) _____ курсу
_____ факультету _____ групи

_____
(П. І. Б.)

Науковий керівник

_____
(П. І. Б.)

Київ 200__

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

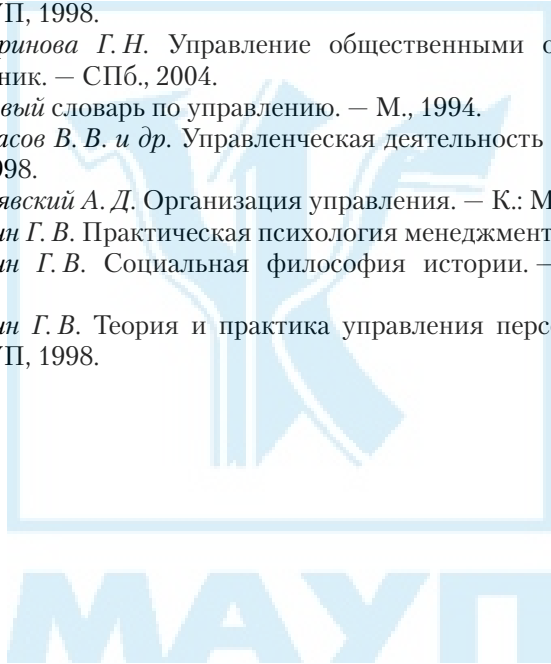
Основна

1. Анисимов О. С. Методология: функция, сущность, становление. — М., 1996.
2. Атаманчук Г. В. Теория государственного управления. — М.: Юрид. лит., 1997.
3. Афонин А. С. Основы мотивации труда. — К.: МАУП, 1994.
4. Бабосов Е. М. Социология управления: Учеб. пособие. — Минск, 2002.
5. Бодышев Д. Н., Семенцов С. П. История управленческой мысли. — М., 1985.
6. Глуценко Е. В. и др. Теория управления — М.: Вестник, 1997.
7. Гурне Б. Державне управління. — К., 1993
8. История менеджмента/Под ред. Д. В. Валового. — М., 1997.
9. Колтаков В. М. Методи управління. — К.: МАУП, 1997.
10. Менеджмент/ Под ред. Ф. М. Русинова, М. Л. Разу. — М., 1998.
11. Социальное управление: Курс лекцій / Под ред. В. И. Карпичева. — М., 2000.
12. Социальное управление: Словарь / Под ред. В. И. Добренькова, И. М. Слепенкова. — М., 1994.
13. Щедровицкий Г. П. Философия, наука, методология. — М., 1997.
14. Щёкин Г. В. Теория социального управления. — К.: МАУП, 1999.
15. Щёкин Г. В. Социальная теория и кадровая политика. — К.: МАУП 2000.

Додаткова

16. Архипова Н. И., Кульба В. В. Управление в чрезвычайных ситуациях. — М., 1998.
17. Бачинин В. А. Духовная культура личности: Учебник. — СПб., 2002.
18. Виханакій О. С., Наумов А. И. Менеджмент: человек, стратегия, организация, процесс. — М., 1995.
19. Духовность: традиции и проблемы. — Уфа, 1991.
20. Забелин П. В., Моисеева Н. К. Основы стратегического управления: Учеб. пособие. — М., 1998.
21. Зинченко Г. П. Социология для менеджмента. — Ростов н/Д, 2001.
22. Лукашевич Н. П., Туленков Н. В. Социология: Учеб. пособие. — К.: МАУП, 1998.

23. *Лукашевич М. П., Туленков М. В.* Спеціальні та галузеві соціологічні теорії. Навч. посіб. — К.: МАУП, 2004.
24. *Нагорный Б.* Социология управления: поиск ответов на вызовы времени // Социология: теория, методы, маркетинг. — 2001. — № 4.
25. *Радугин А. А., Радугин А. К.* Социология: Курс лекций — М., 1996.
26. *Радаев В. В.* Экономическая социология. Курс лекций: Учеб. пособие. — М., 2000.
27. *Туленков Н. В.* Введение в теорию и практику менеджмента. — К.: МАУП, 1998.
28. *Татарина Г. Н.* Управление общественными отношениями: Учебник. — СПб., 2004.
29. *Толковый словарь по управлению.* — М., 1994.
30. *Черкасов В. В. и др.* Управленческая деятельность менеджера. — К., 1998.
31. *Чернявский А. Д.* Организация управления. — К.: МАУП., 1998.
32. *Щёкин Г. В.* Практическая психология менеджмента. — К., 1994.
33. *Щёкин Г. В.* Социальная философия истории. — К.: МАУП, 1996.
34. *Щёкин Г. В.* Теория и практика управления персоналом. — К.: МАУП, 1998.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	3
Тематичний план дисципліни “Теорія соціального управління”	4
Методичне забезпечення самостійної роботи	4
Теми рефератів.....	19
Питання для самоконтролю	20
Методичні вказівки до написання реферату	24
Список літератури	26

ідповідальний за випуск
Редактор
Комп’ютерне верстання

А. Д. Везеренко
С. М. Толкачова
Н. І. Нечипоренко

МАУП

Зам. № ВКЦ-3309
Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП